

Кезээде

тайбыңның

КАМГАЛАЛЫНДА

Алдарлыг Совет Армияның дугайын чугаалап турган, бистин фронтчулары-выстын дугайында, Ада-чурттуу Улуг дайынын чылдарында бистин Төрөөн чуртувустун хосталгазын камгалап алган солдаттарның болгаш командирлерин дугайында чаагай сөстөрүн чугаалайын барып болбас. Дайын чылдарының аажок улуг күженишкениринин соонда, олар дыштанып база четтикпээннер: фронтчулар база катан фронтуга —

күш-ажыл фронтунуңа турупкан. Фронтучу эштерден хой кижин бистин аравыста ам чок. Ынчалза-даа миллион-миллион кижилер ам-даа чыскаалда олчаан. Оларның шуптузунга эки кыдык, аас-кежитки болурун, коммунизмниң херээ дээр күш-ажылга чаа-чаа чедишкенин-нерлиг болурун күзеп каалынар.

(СЭКП-ниң XXIV съездинге Төп Комитеттин Отчет илестелгенден).

ДААЛГАНЫ КҮҮСЕДИРИНГЕ БЕЛЕН БИС

Тываның дайынчы кызыгаржыларының амыдыралыга бир өөрүчү болушкун болган. Төрөөн чуртун камгалаарының херээге олар улуг чедишкенин чедип алган. Чүд дээр, 1971 чылда, СЭКП-ниң XXIV съездинин болуп эрткен төөгүзү чымында политиктиг болгаш дайынчы белеткеге тергени эки көргүзүлгөни көргүскөнер. Ол дээр Забайкалениң кызыгар шериглеринин округунуң шериг чөвүлениин шилчи чорутуу Кызыл туугу чаалап алганар.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флорунуң хүнүнүң булузунда ол туугу тыныштыга тураскалган байырыг хурал болган. Забайкалениң кызыгар шериг округунуң командирлеринин генерал-майор А. Ф. Онущенко шилчи чорутуу Кызыл туугу тыныштыгы, оларга байыр чедирип, шериг херээге чогаалчы чаа-чаа чедишкенин күүзөп.

— Кызыл туугу чаалап алыры амыр эвес, а чаалап алган соонда ону дедир алысас дээр туржун оон-даа берге. Ынчалза-даа силерде арга-мергежил бар-дыр, ону көргүскөң-даа, көргүзү-даа турар-дыр силер. Бо туугу ат-алдарын улам-на бедик тудуп, ан сеткилдиг, шыныч чорук-биле бузуредип, ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чыл оюн политиктиг болгаш дайынчы белеткеге чаа-чаа чедишкенин-биле уткуурун күзеп тур мен—деп, генерал-майор чугаалаан.

Кызыл туугу хүлэп алышкан, офицер В. А. Ануфриев харым сөзүңе мынча дээн:

— Бо шаңнаа Төрөөн чуртка ан сеткилдиг бараан болурунче бисти сорун кирип турар-дыр. Кызыл туугу ада-биле чоруп, ону дайынчы ажил-херээге-биле бузуредип дээр арга-мергежилниңтиг доктаамал бедип, кыдыг-даа даалганы күөседиринге кезээде белен бис!

Анык дайынчыларга изиг байырын чедирбешти, хоочун кызыгаржы Н. Ф. Тищенко алдарыг дайынчы чаңчыларын кыдыкты-биле камгалаарың оларын кийгирган.

Ана дайынчы Владимир Ховалыг болушкун шериг хүлээлгенин кавчаар эрттирип турарының дугайын дыңдапты:

— Кызыл туугу бисте тыныштыкта, эп-оорун-биле бир дөмей, өөрүчү мен. Бо дээр уугу алдар-дыр. Анаа төлөнтү бооп, политиктиг болгаш дайынчы белеткеге чедишкенин-биле болур дээр арга-мергежилниңтиг улам-на бедик бис—дээн.

Хурадың кирикчилери Тываның бүгү кызыгаржыларын ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чыл оюн төлөнтү уткуурунче кийгирган турар кийгирганын хүлэп алган.

В. КЛЕЙМЕНОВ.
ЧУРУКТА: (адаанда) байырыг хурадың үзүндө. (Устүндө) анаа дайынчы Владимир Ховалыгның түөс чугаалан турары.



Адагарың оруу — биле

Февраль 23—Совет күрүө-ниң тургустунуң келгенин камгалап турган хөгжүдөүсүнүң төөгү-зүндө база бир кайтамчык байырлардың бирөөн. В. И. Ленинниң болгаш Коммунист-тиг партияның тургускаан ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштери дайынчыларын кыдык-дошкун чылдарында-даа, тайбың күш-ажылга-даа болушкун адым адым. Улуг бодалыч, социалист революцияның алдарыг стратегия болгаш анык-чы өнөрлөп шириниң дегейде он баштайгы револю-цондуу В. И. Ленинниң «-республиканың империалисттерге удуз демиселниң бийик чорутуу, Россияга болгаш бүгү дегейге социализмниң тилелгеси шеригни бийиктээрден хамаарып дээр чыгыш чон болгаш партия утпаан.

Хамааты дайынчының үзүндө дегей империализмниң болгаш иштиги контрреволю-цияны күштеринге удуз база кижин төрөлгөсүнүн төөгү-зүндө кустун көрбөз Ада-чурттуу Улуг дайынчының үзүндө фашист күштерге удуз демиселге тилел үгөш, бистин Кызыл Шеригниң тилелтирбөс маадиларың, патриоттарның болгаш интернационалчыларын алдары-биле бүргөткөн. Бистин чеп-сектиг күштериниң амыгы үдө бүгү дегейге тайбышын, бурунгаар депшилеген күш-териниң эң бийик чөлөгүн, мыаныштыг камгалаачыны бо-луп турар. Бистин хоочуна-рымыстың дайышта болгаш тайбың күш-ажылга көргүзүп

чороан эрес-маадиларыг чорутуу салгалдан салгалче дамчып, бистин чуртувустун эконо-миктиг болгаш шериг күчү-шдалыг улам байлашкандыг турар.

Коммунист партия болгаш Совет чааа аныктарын марксизм-ленинизмниң идея-ларына, Төрөөн чуртунга болгаш чоңушта бердинген чорукка, Октябрь революцияны-ң чаалап алышканын камгалаарыга кезээде белен болур чорукка кижилеринче доктаамал кичээлгенин са-лып илгеп болгаш салып-даа турар. Соруга болза, анык салгалдык кижилерин партияның болгаш чоңуш рево-люцун, дайынчы, күш-ажылчы чаңчыларынга кижилерин болур.

Төрөөн чуртун келер үдө-гү камгалаачыларын белет-кир, кижилер талазы-биле республиканың комсомол ор-ганизациялары партия болгаш шериг организацияларыга улуз дузаны көргүзүп турар. Анык-агы болгаш култура тургустунуң айтыры-ларын шийтирлериңге ки-ришпешти, аныктар Төрөөн чуртун камгалаар херекте боттарын бүгү таламгы белет-кир туралар. Аныктарың анык-херээде, улаан-бола-чалдык революцун, интерна-ционалчы чүткүд тодаргай көсүк. Чүгө дээр олар адагарың алдарыг оруу-биле чорун оларар. Улуг салгалдык чаң-чылар кайтамчык байлак болгаш маадиларың. Күш-ажылдык кижилер револю-цияны боттадырган, ботта-рының хостуг амыдыралың

КЫМ-ДАА, ЧҮҮ-ДАА УТТУНДУРБААН

Тываның эки турачыларың Ада-чурттуу Улуг дайын-га эрес-маадиларыг тулук турганын дугайында докумен-тилер эвэп эвес. Ол дугайын ССРЭ-ниң Камгалап министр-ствонун архив фондларындан көрүп болур. Тыва дайы-чыларың дайын шөлүңе кайы хире эрес-диңиң тулук турганын дугайында чүгө чыгыс чыккыс, тодаргай-лаарга, чыгыс хүнүң дугайында медээни архив докумен-тинден мооң адаанда парладыс.

1944 чылдың февраль 11. Сурмичи хоорайны бурун-биле хостап, эскадронун дужаалды оон ийик күөседир-биле, кежер чер дээр тул-чушкуну чорудуп турган. Дайынч кончук удурамын-шаан, 2 шак 20 минута турда удуз атышканы кылды, бистин эскадрондарының шаан халдашканы ол атышканы ой-тур шапкан. 4 шак 00 турда дайынч ийик атышканы эгез-дөөн, мычазажок ол база-ла чедишкени чок доозулган; дай-ынчың кижин талазы-биле чидирип хой болган. Ийи ка-тап чедишкө чок болган соон-да дайынч болушкун курганы-рын күштериниң, мадильа-биле полк хире чадаг шериг-ни болгаш үп таныгы өкөө-теш, 3-кү конгратаканы эгез-ди.

Кижин болгаш техника та-лазы-биле артык күштүг дай-ын-биле 2 шак тулук келген түвөөнде эскадроннар улуг чидирип таварышкан, ту-лушпашаан, эрги эзел турган тургустарыңче аткаарлааш, камгалаанын эгездөө. Ол хүн-дүз дургузунда дайынчылар септетиниң, четележин, шаан халдашканы белетке-ген.

Бо тулчушкунуң үзүндө 4-кү эскадронун оона чүт-күдүг шаан халдап турганын демиселер херек. Оң дайы-чылар болгаш офицерлери амы-тыны артыга калган, үргүчү бурунгаарлап, дай-ынчы чыгыс шапшылаш, өс-кө эскадрондарың мурнуна чоруп турганар. Станконт пулемет расчедунуң команд-ир улуг сержант Чот болушкун

пулемет-биле улам бурун-гаарлап, отту үзүткө-дирбейн, эскадронун бурун-гаарлаарын хандырып турган. Чот дайынчының станконт пу-лемет расчедуну-биле кады ууттаан, он амык фашист өлүргөн. Эскадрон аткаарлап турда ону камгалап, сөөлүг огуң үндүр аткан, эң сөөлүг-де аткаарлаан.

Эскадронун аткаарлаарын хандырып деп дужаалды ал-ган 4-кү эскадронун улуг лейтенант Бүрөккө баш-таткан пулемет взводу бо тулчушкунга бузулуп эрес-ди-дим, өлүмдөн чалдымас чо-руун көргүзүп, маадиларыг чо-руктү көргүскөн. Взвод коман-дири Бүрөккө ол дужаалды ынап-ла күөседип, сөөлүг оя-ка чедир демисей, черде аткаарлаас деп шийтирген алган.

Дайынч калчап-даа турган, дикмиерин бо взводу уут-таан, мындамыда гра-наталар ояткан эгездөө. Дя-рин артып калган кып бор-бак маадилар тулчушкуну үргүчүлөп турган, оларынч

чаңгыс-даа дайынча дужун бербөз, олар шуптузу, 19 ки-жи взводуң командири-биле кады маадилары-биле өлгөн-нөр. Ынчалза-даа оларынч өлүмү фашисттерге халас эвес болган: бо маадиларын до-гадлар 150 амык өлүг немес солдаттар болгаш офицерлер чыткан, балыглаттырганын-ның саны оон хой болган.

Найыралчы тыва уугустуң 4-кү эскадронун алдарыг маадиларының аттары бистин полугушкунуң дайынчы-ларына болгаш офицерлерин-ге кезээде тураскал болуп артар.

Оларның аттары:
Гвардейин улуг лейтенант Бүрөккө — взвод командир;
Гвардейин улуг сержант Доктур-Кымы;

Гвардейин старшина Дажы-Серен;
Гвардейин дайынчы Түме-тей;

Гвардейин дайынчы Базыр;

Гвардейин дайынчы Сен-чон-оол болгаш өскөлөр.
* Түмөтэй бирин артык бол-ган.

Улуг хандыкшыл-биле өөренип турар



Кызылдың № 11 школазын-да шеригниң эге өөренилгени-ниң болгун ийи чыл улаш-тыр аялдап турар. Совет Армияның эрткен маадилары орун школазын улуг хан-дыкшыл-биле өөренип, келер үдө социалист Төрөөн чур-тунга камгалаачылар болу-рунга боттарың шудуругу бе-леткен турар.

Ада-чурттуу Улуг дайын-чың хоочун кирикчилери-биле укуражылар анаа үргүчү болур. Оларынч ше-фчилери — дайынчылар ба-за кез, шериг хүлээлге-ни канчалдыр эрттирип ту-рарын ийи дугайы олар-га сонургадып, практиктиг кичээлдерин чорудуп турар.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флорунуң хү-нүнүң булузунда ук школа-га тусай кескө болган. Анаа шеригниң эге өөренилгенин тергилериниң И Шериг ке-зөөнүң хүндүг бийиктерин тымыскаан.

ЧУРУКТА: шериг удурткучу Е. И. Бароников оларга практиктик кичээл эр-тирип турары.
Н. БРЕДИХИНИНГ ФОТОЗУ.

ФРОНТУЧУ МАЛЧЫН



дайын-биле соккуп турган, автоматының уламын сый шаап алган. Ынчалза-даа ол мөге-шмырак, кашпагай-аваангы чоруту-биле немес чепсекти база чедишкенин амык-лап шыдаан. Тываның эс-кадронунуң хенертен күштүг халдашканы ол суурга кам-галанган дайынчыларын кы-чыктырбайн, дужун бөрүнче албаданып. Чудурукпай тул-чушкунга эрес-маадиларыг чо-руун көргүскөн. Капитан Ке-чил-оолдун дайынчылары 300 амык немес солдаттарын ту-дуп алган болгаш хой санын бо-чепсекти былаан алган.

Ровно хоорайны немес-фа-шист эжелекчилерден хо-стаарың демиселыңе капи-тан Кечил-оолдун гвардейжи дөрт дугаар эскадронуң най-гамчык маадиларыг чорутуп көргүскөн, полктуң штавынга болгаш полктуң командыла-чериң мурнуна онзаалап демдегеткен.

Капитан Кечил-оолдун ко-мандылаан эскадрону Дера-жо суурун чогуунда дайын-чыларын камгалааныңа дүе кады бугуу чоокшулап чед-де бергенер. Эртен дая бажы-нда дайынчыга удуз халдың киргеш, ол суурдан оларын үндүр сымарганар. Эскадрон улаштыр Похорельне сууру-че халдып кирген. Похо-рельнеге калды-дошкун де-миселдин үзүндө дайынчы онтаан гранаданың бузулдуу Чудурукпайны он таламы хо-лушкун адыгыңче кадалып ки-ре берген. Ол балыгтаан-даа бодушкун эскадронунуң повары

хүлээлгенин күөсептишкан, бо-душкун чүтк сөөртүп дайынчы аттарың ажаан, дайынчы удуз кезээде белен чорган. Ол Тывадан барган эки турачы эп-оор-биле немес-фаши-стерден хой-хой хоорай, суур-лары хостапкан...

Чокта чаа «Тэли» совхоз-туң Найрал салбырының эр-гелекчигин Маадилар Чиргал-ович Саидан биле Элер-Куйун бирги хойку бригаданың кадарчылары эрги, оларынч кышкы үдө амык-амыдыр-ла-биле танышкан чоралды. Фронтучу эркен Чудурукпай-ның кыдыгына чедер бедивис.

(Бо чуртукта)
Эртенгиң 10 шак. Малчы-нан хураганарын ийи тут-кап, төрөөн хойларын септе-неди каан, амыкты чаа-ла дооскан турар. Хойун бир кезин аалының кезээнде да-гда чыгы берген чор.

— Бо чылын хар улуг-даа болза, соок чок, малды күжү канчамаа-даа чүве ийи — деп Григорий Эртиневиң чу-гаалай-дыр. Кадарчының кода-нында мал чептери: көк сула, ситен, саваң, чаагай поган-терек бүрүзү, сула, чарба, дус болгаш минералдыг чөмөр дээр чүве-ле хой.

Кадарчыларын кыштаа арыг-шевер, олар мынча бү-рүн бар. Ол-ла бүтүпүр көргөш, кижин оларын ажил-агыны-зын магадап, чоргаарламыр болду.

Чудурукпай он чыл дургу-зунда хой кадарып келген.

А. АДЫГБАЙ.



Томчуу. Огези 1-ш арында). Совет Чепсекит Күштер бо- гун кайды болуп турары. Бистин маадырлыг армия- ныс болгаш флотуус ам ка- жанынчадан-даа артын күш- түт. Олар совет экономика- нын, эртемни болгаш техни- канын чедикшилеринин, ажилчыларын, инженерлер- инин, конструкторларын бол- гаш эртемденерин маадыр- лыг күш-ажалынын ачымыда канчаар-даа аялжы улут да- йынчы аргалыг апарган, я- ный-бүрү укур-дузалыг чепсек, дайынчы техника-биле чепсе- тенген. Совет Армиянын чеп- сектенешининде улут үрө- декти күштүт, мер бөмбүрээ- нин кайы-даа булунуна че- дик шыдаа, Чепсекит Күш- терин дайынчы даалдарын кургаг черге, агаарга болгаш далайга чедикшилерин күсө- дүр чепсө бар деп СССР-ниң камгалап министри, Совет Эмлектин Маршалы адм А. А. Гречко СЭКП-ниң XXIV съездинге чуталган.

Чепсекит Күштерин күчү- түшүтүндүкү база агресси- ларын доктаадырнын кол чепсө болуп турар стратегия- тей укур-дузалыг рашета шериг доктамап хөгжүш база чаар- тынчп турар.

Кургаг чер шериг, чурттуу агаардан халдаашкыга укур шериг, шериг-агаар күштери,

ТИИЛЕГЕЛЕРНИН АЛДАРЫ БҮРГЭЭН

шериг-далай фаоду, Чепсекит Күштерин тымыш тынар та- лаа-биле чаа апарган. Армия- нын болгаш флоттук үлөсө чепсө байлаа—кижилер — дайынчы техниканы болгаш чепсекит эки билер, мораль- политик талаа-биле канча- ган кижилер, патриоттар, ин- тернационалисттер, коммуни- стин идеалдарына бердиген кижилер болуп. Бот бүгү со- ставтын 80 аягы хуузу коммунисттер болгаш ком- мунитарлар, олар Тогоон чуртунга бараа болу- руу үлөсө-чиркөөн көргүзүп турар. Дайынчыларын 47 аягы хуузу доо болгаш ор- тумак эртемни, 53 кире хуузу доо эвес ортумак эртемни. Эртек беш чылда доо бол- гаш тускай шериг эртемниг офицерлерин саны ийн ка- тан ескен. Амгы офицер кор- пузулуң озагай чүгүд—оң аягы-чалымы болуп. Полк эвезоонда офицерлерин 65 хуузу үжөн хардан кууд кижилер болуп турар.

Офицер корпусуна чокш- тир кадрларын чаа оты- дып—праворицтер болгаш

мичманнар институтун тур- гускан чорук армиянын бол- гаш флоттук амдыралына улут болушуну болган. Бо дорге, Чепсекит Күштерин быжыгалаарыча партия бол- гаш чазактын салгы салым- кынын чаа илерел ол.

— Варшава Керезиниң киржикчилери күрүштерин каттышкан Чепсекит Күш- териниң Кол командирларын болганымдарда акы-дума со- циалисттер чурттарын ар- мияларын быжыгып турар кады ажилдажылганын чуталаан берип көрсөсөм.

— Социализм дегелей системазы кижи төрөгөтөй- ний салым-чолуна канчаар- даа аялжы төгүдүгү ролду ойноп турар. Ычаваш бист- тиц партияныс болгаш чаа- за- ныс социалист чурттарын улут кады ажилдажылганын күчүзүп база сырып кат- тышкынын бүгү тала-би- ле быжыгалаа дээр бүгү-не чүгүдө кижи болуп турар.

«Амгы үеңиң байдалында камгалады быжыгалаа тала- ны-биле социалист күрүш- териниң кады ажилдажылганы

эң чутула. Бо сорулгаме кош- каш дивес кичөөнгейн угла- дырып турар бис. Бо чүдү, чүдүд—даа мурунда соци- ализм чурттарынын политик- тиг болгаш камгалаа кады ажилдажылганын күчүзүп чепсө болуп турар Варшава Керезиниң киржикчилери чурттарын харылааларын- дан мааарыгыр деп СЭКП ТК-ның Чигине секретары Л. И. Брежнев чуталаан.

Агресси империалист күрүштерин идеалист тур- ына колбентир социалист чурттарын шериг кады ажилдажылганын, Варшава Керезиниң организациянын улам быжыгалаа чутула укур-дузалыг болуп турар.

Совет Эмлектин болгаш социалист дем каттышты- рылга чурттарынын дагы- тын политиказын бир чутула уланымшыны — Евро па га тайбын дээр, Европаның бү- гү чурттарынын арасында тай- бың кады ажилдажылга дээр демисел болуп. 30 аягы чурт- тар туруп турар бо диге бот- ботуга удураалык ния- тиле-политиктиг системалар

туруп турар. Амгы үеңиң ку- чүзүп чепсө чыгылган бо дивескер империалист бө- дүктөриң айымдыг хөдө- лишкиниң ареназы бо- лу берген.

Бир күрүшкө өскөнгө укур тургузуң, дүшкүрүгү чорукту тургузарыга сону- радгы күштер Европада ам- даа бар деп чүвени Варшава Керезиниң киржикчилери кү- рүштериниң Политиктиг кон- султанттыг чөвүлелин Прага чөвүлө хуралынын ту- раап алганы Европада тайбын, айыл чок чорук болгаш на- ды ажилдажылга дугайында Декларацияда чуталаан турар. Ботуңа айыл чок чоругуна дүшүрт Варшава Керезиниң киржикчилери моон чогуур түндүктерин кылып турар.

Тайбын хөргөңгө укур америк империализмниң чо- рулуп турар агрессия ажил- чорудулаа улуз айымдыг тургузуп турар. Дайын соо- лүдөгү уде АКШ-тың шериг дорт чарыдалы Каттышкан Штаттарын бүгү төгүзүгөн 1945 чылда чедир чарыдалы- дан ийн катан улгакан. АКШ

өөлүгү беш чылда дайын ча- рыдалыга 400 миллиард дол- ларын чарыдаан. «Национал камгалаа» 1972—1973 саң- хөө чылдарында амгызыдан барык 10 миллиард доллар хөйү чарыдаарын көргөн. АКШ боо-чепсекит 60 аягы чурттарга берип турар. 30 чурттарда АКШ-тың шериг баазалары болгаш пунктула- ры тайбынга улут айымдыг дүрүлдөшүп турар.

Делегейн хөй-инитиңиниң негедейи тураа-даа АКШ-тың Индий-Кыдатта агрессиязы ол районну айтырын пол- итиктиг арга-биле эвес, а дайын аргызы-биле шиптирээрин ораадылганы турар. Импера- листтерин дегини турары И- раккай дайынчыраак политик- казыны уркуулаан Чоокку Чөөн чүкте дүшкүрүгү бай- дал артышкан.

Бо болгаш өскө-даа хөй-хөй фактылар империализмниң, ылангы америк империализм- ниң дайынчыраак чоругуна база катан хөргөңгө турар, ону хосталаа ымакындыг улус- тарга, чүдү-даа мурунда

Совет Эмлектин болгаш со- циалист чурттарга укур- ладырган. Мымдыг тавары- гада совет Чепсекит Күш- терин, социалист дем каттыш- тырылганын бүгү армиялар- нын политиктиг бедир серем- чиледиг, дайынчы белең бо- луру эргөжөк чутула.

Совет Чепсекит Күштер- биле кады намыс олуруда ая- дуним социалист чурттар- нын армиялар турар турар. Оларын тилеттерин күчүзү, быжыг дайынчы кады ажил- дажылганы социализм чурт- тарын айыл чок чоругуна идегедиг магадмалы болуп турар.

— Бо чылым СССР-ниң тур- густууларынын 50 чыл оон бүгү совет уузе байырлаадым- биле демделген эрттеринге белектенип турар. Бо кай- гачк хуну армиянын болгаш флоттук дайынчылар кан- чаар ужуражыр дем турарын лындады көрүсөм, Иян Игальевич.

— Бистин Чепсекит Күш- терин—СССР-ниң бүгү на- цияларынын болгаш биче улустарынын төлөөлөчиге-

риден тургустууна, бистиг улуздуустан чарыбас кезе, дайынчыларын дайынчы өг- бүлөсө болуп турар. «Улустуң тургусканы бүгү-ле чүдүлери моон сонгаар-даа идегедиг, серемчиледиг, туруштук кам- талаа» деп кийгирит-биле СССР-ниң тургустууларынын 50 чылын алдар болдурган социалист чарып армияда калбарган.

Командирлер, политоргана- лар, партия болгаш комсомол организациялары СЭКП-ниң XXIV съездинин шиптир- лерин амдыралга ботандыр- бышаан, шеригерин серем- чиледиг болгаш дайынчы белең чоругу бүгү тала-биле ба- ладип турар. Оларын органи- азы болгаш кыжылдык ажил-чорудулаа, шериг- лерин бүгү дайынчы болгаш оперативтиг белектенин, ар- мияга болгаш флотка партия- ни-политиктиг ажилдарын бүгү системаны чогуу-на о- че уталадырган.

Советтер чуртуу Чепсекит Күштери ботуңу патриот- туг болгаш интернациональ- ный хөдөлгөни алдары-биле база төлөткөн-биле күсөдир дээринге совет улус быжы- биле бүзүрүп болуп, Олар не- жөдө хундугу дайынчы а- банда, улут Ленинниң чалган өзүтүр чурттап, ажилдап, өө- рөшүп турар.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХИННЕРДЕ ЭРТКЕН НЕДЕЛЯДА ДЕЛЕГЕЙ БОЛУУШКУННАРЫНДАН

ЭП-СЕТКИЛ
КАТТЫШТЫРЫЛ-
ГАЗЫНЫН
ШУУЛГАНЫ

Индий-Кыдаттын улустары- ның тайбыны болгаш хама- арышпас чоруду дээр Бүгү- дегей ассамблеяны Парижти чогууда Версальга үш хун үргүзүлгөн. Делегейин 84 чуртууң 1200 делегейде бол- гаш делегейин 32 организа- циянын төлөөлөчигери Бүгү- дегей ассамблеянын ажилына киришкен. Ол бо- лаа Вьетнамын, Лаостун бол- гаш Камбоджаның улустары дегинери-биле мичага чедир бооп көлгөн делегей шууга- нарында өң-не хөй төлөөлө- чилерин шуугаан болган.

Индий-Кыдаттын улустарын дегинери-биле чоруду укур- луг тодарай хемчегерин Бүгү- дегей ассамблеяны чаа кыл- талган. 1972 чылда чер бөм- бүрээниң ол дивескеринге дайынга укур шиптирлэг де- миселдин чылы кылдыр чар- лаан. Вьетнамын, Лаостук болгаш Камбоджаның дегин- сепкип турар улустары-биле эп-сеткил каттыштырылганын массалыг чыскаалдары бүгү дигтерге болуп. Тайбын- ний америк талаакчылары бо чазын дайыга укур кам- панияны улам калаартыр. Оларын демиселдин өскө-даа чурттарын тайбыга ымак- шылдыг күштери дегинер.

Ажылын дооснап ассамбле- яны түндүктеринге байыр че- дирбишаан, ВДР-ниң Премьер- Министри Фам Ван Донгту демделгенин тоогуде эң-ве дегини колониализмниң дайыга укур демиселге кийи төрө- гөтөниң арын-уурун ассамбле- я төлөөлгөн. Индий-Кы- даттын улустары деле-

гейге калбаа-биле дегин- риниң чаа илерети шынынг херек дээр демиселге олар- ның тилеттени-биле туулун- га чедер дээринге бүзүр- ленин Фам Ван Донг илерет- теген.

Индий-Кыдаттын улуста- рынга ботуңу хөдөлгөни күш- биле дөгүр дээр АКШ-тың ча- заанын калаачалыг ораады- лышкынына Версаль шуугааны күштүг согуз бол- гаш деп, Ханойчуң «Ния заа» солунуң кылган. Харын ассам- блеяны ажилдап турган хун- веринде америк укур чүдү сөөлүгү дорт чылдар дүргү- зүдә мурункуустан-даа ар- тык эң улут болгаш хөй бөм- балашкынынын кылган. Ин- дий-Кыдатта турар барык бүгү америк самодеттер, оң шипи- нде үш аялосотерин 200 аягы самодет, Таиландта турар 400 кире халыкты-бөмбөлөкчү самодет, Гуам ортулукта Ан- дорсон шериг баазасында «В- 52» дээр стратегтиг 50 бөм- бөлөкчү самодет ол бөмбө- лашкынына киришкен.

Ычаваш америк делегация Вьетнам талаа-биле Париж чөвүлө хуралына киришкен- ден билдинмес хуусада ойтала- лаан. Вашингтоннуң «чаа» уг- ланышкыны «күш көргө- дүр» политиканы чакырып чадгылган чутга бир аялы хө- вирп болуп деп чүвени бо бүгү чүдүдөр делегейиниң мурунга база натап көргүсөм. АКШ- тың президентин Р. Никсон- нуң сөөлү дагытын политик- тиг илеткенин делегейге кал- баа-биле канчаар көргөн ону база бадгыткан турар. Бо доку- мент болза «Ак башкың да- дагытын империалист политик- казын укур-утказын оскө- рөбөшкөниң маргын чок хөргөңгө болуп деп, Индия- ның «Хинду» солуну чөптү демделгээ.

ДУЖУП БЭЭРИН
УЛУС БУРУУ ШААП
ТУРАП

Президент Макариостун по- литиказын дегинес массалыг митингилер Кипрде эртип ту- рар. Митингилериниң киржик- чилери чөвүн дүрүм баулаар национал эрге-аппаратын чөвүлөк шиптирлери бо ортууң күрүшкөниң улузун- га дөгүр дээр ораадышкы- нынараа укур сетил-салы- кыны ханымдыкка килең- ошкенин илереткен турар. Инар айтырын шиптир- лөөлөс болгаш амгы чазак- тың эде организацияларына Африниң «юл ролон» кипр чазак хулаң көрүзүп дөп негедейи салган грек полковниктерин негедейи- ге кипр чок шиптирлэг ой- тур шавышкыны берип ту- рар.

Киприн президентин Мака- риос грек негедейи «бүрү- нү» биле хулаң адыммас бол- гаш доромчылдыгы чүдү деп буруу шапкан. Никсо- нга хөй муң кийи кириш- кен митингине чүве чуталаан турган, оң меделгени: «Си- лерин дегинчөөргө бараан болуп төлөдө ботуңураа бу- муда бүгү чыгылаанга бу- зүрүшкөн күзөп тур мен. Кипр улустун күзөп-сорууга чөвүштүр айтырылган шип- тилерин алаа дөгүр-биле калжы ажилдап кылып турар аялы-бүрү шапкан ботанмас. Оң магадмалы — кипр улус- тун шиптирлери болгаш чай- гылгып чок күзөп-сорууга ботур.

Киприн хамаарышпас чо- рууга халдар дээр африн хунтамын ораадышкынына- рын НАТО-нуң агрессия бол- гувун күткүшкүнү болгаш

деткимчези-биле кылган. Ор- тулукта чаа шериг баазала- рын укур дегинесип турар өзү-чүрүмү дүжүрери-биле Макариостун чазакчы каржы ийишкыны кылып турар деп, Францияны «Юманите» солуну демделгөн. Чутга бо- лаа Чер ортуу далайын чөвө талаа-биле чутула стратегтиг турушту эелен турар Киприн америк-пачоту шериг бааза- нын ботуңураа дугайында бооп ту- рар дегини Варшаваның «Трибуна» солуну дем- делгөн.

Кипр улустуң тускай до- гуулаа эргезиче Грецияны болгаш оң өмөргөниң ыда- лашкы пачоту күштерин каржы халдаашкынына деле- гейиң калбак хөй-инитиң шиптирлэг удураалышкы- нын илереткен турар. Кипр- ге укур НАТО-нуң импера- листик ботуңтерин чыме- лишкиниң Тайбың камга- лаа-биле совет комитети, со- циалист өскө-даа чурттар- ның хөй-инити организация- лары буруу шапкан.

Делегейин калбак детким- чезинге дайынчаан, Кипр- ний улузу ботуңуң хамаа- рышпас чоруп болгаш тус- кай догуулаашкыны камга- лаарыга, кипр айтыртың дагытын калжыраашкы- ны чокка тайбын шиптир- лээр дээр демиселеринге бү- рүш шиптирлэг.

АНГЛИЯ — КРИЗИС
АСПААНДА

Капитализмниң кавайы. Англия бо хунерде аар-бөргө кризиске алыскаан. Чурт- туң экономиказы бүрүш са- дараван. Улуттук бүдүрүлгө- лөриң хөй бурууу ам элек- троэнергияны чедикшиениң чылдаагында неделяда чүдө үш хун ажилдап турар. Демир-орук-биле чүк сөөр- түлгөз дини кызылган. Дүн өгөзөрү-биле аялгы хоорай- ларын кудумчулары шуут- ла дүмбөй каратты анаар. Элөөн районнара суг боорис- соксаткан. Бир эвес байдалды өскөртөсө болаа, февраль төгүзүндө Англиянын бүгү үлөтүрү ажилдаас анаар деп, үлөтүр болгаш салгы министр Д. Дэвис меделгөн.

А. ДЭВИСТИ ХОСТААР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ая- джы Дэвисти болгаш АКШ- тың Конгрессиниң Нацио- нал Комитетиниң Генри Уинстон- нуң кады кылган меделгенин мада тараткан. Эрес-маадыр- лыг америк коммунисте укур сүлгөзү үш чылда-биле бүгү күжөнишкенин салы- рынча бүгү дегелейде чаагай сеткилдиг кижилерин медел- леде кийгырган.

Андже Дэвиске укур суд чорудулаагы соксадырын че- дик алыры эргөжөк чутула. АКШ-тың улузууң эрес-ди- миң кызын доп-доран чутта чок хостаар болаа, чүгө ша- чарлаа чөптүг чорук чедип ал- дынар. Андже Дэвис алаа оваган чалгыс-даа буруула- дышкын талаа-биле буруу- зу чок.

Политика талаа-биле хо- ругдатырларна укур амгы суд чорудулаагы Каттыш- кан Штаттарын улузунга болгаш бүгү-делегейде тай-

Ажык соксадышкыны чөд- иги неделяда үргүзүлгөн ту- рар 300 муң аялгы шахтер- ларын ажил соксадышкы- нын халы кылдыр кон- серваторлар чазакчы чо- руткан онза байдалдыг у- жүктары ол-дур. Ам хөмүр- даштын сөөлүгү куралыларын төнүп турар. Онза бүрүш эр- гелерге дайынчаан, Хиттиң чааза алектөөргөниң аялгылаарынын шыгын нор- маларын доктаашкан. Ол бүгү- нүң түнелинде сөөлүгү үдө ажилы оскуткан бети-ле дөгүр ийн миллион кийи бир миллион кийи салгы ажил чоттарың доктаамал армия- зына немешкен. Аялгыча- нарга укур болгаш ботуңуң өлөрөгө ажилгы мыгды хөмчөктерин дугаа-биле консерваторлар дагылаарга укур үлөтүрүң өскө ады- ларыла оларын эштери ажилчыларын өскөшөптө- ринге кордал салып турар. Канчаарга-даа чуртка эконо- мика талаа-биле чедирген когарал ажил төлөвүн дегинер дугайында дагылаар- нын негедейи хандыраары- га негеттөөр ака-хөргөң- лөрдө дика хөй аялгы болган.

Хорентенерин чааза ажилчы чоттарың бүгү от- ридарыга негедейи дүр- кулааы көргүсө дээр бик- аялгы чоруп илеретлери шиптирлөөн аялгы ажил- чын аягы эки билер турар. Оң укурда ажилчы аягы салдары дээр чазак- тың бүгү ораадышкынына- рын ажилын аялгың бүгү от- ридарынын эп-сеткил кат- тыштырылганы үзө шаап ту- рар. Февраль 15-те аялгы пар- ламентиниң бажының ча- лынга болгаш хөй муң кийи киришкен чыскаал ону бүзү- редиг көргөсө. Лондонун нарканычлар, машина ту- дугулар, почтачылар, транспорт ажилчыларынын Англияда эң күчүлүг проф- эвизелерин кижигинери шах- терлер-биле хол-холуңдан туттунуп алган чоруп тур- ган. Великобританиянын Ком- мунист партиянын Лон- дон салбырын хөй болгаш төлөөлөчигери кызыл тугу- биле чыскаалга база кириш- кен.

Чурту халангы аймылга чедирген торларын чааза- нын ажилчынара укур по- литиказы парламентте оло- поэзия шыгын шүгүмчү- лөөн. Бо чылым шериг ча- рыдаларын 300 миллион фунт стерлинге көвүдөткөн болгаш дагылаарын чөптүг негеделерин хандыраарында ойталаа чазактын харыска- ла чок чоруп хөй лейборис- тер боттарың салдарыга демделген турган.

Г. ШИШКИН
(СЭТА).

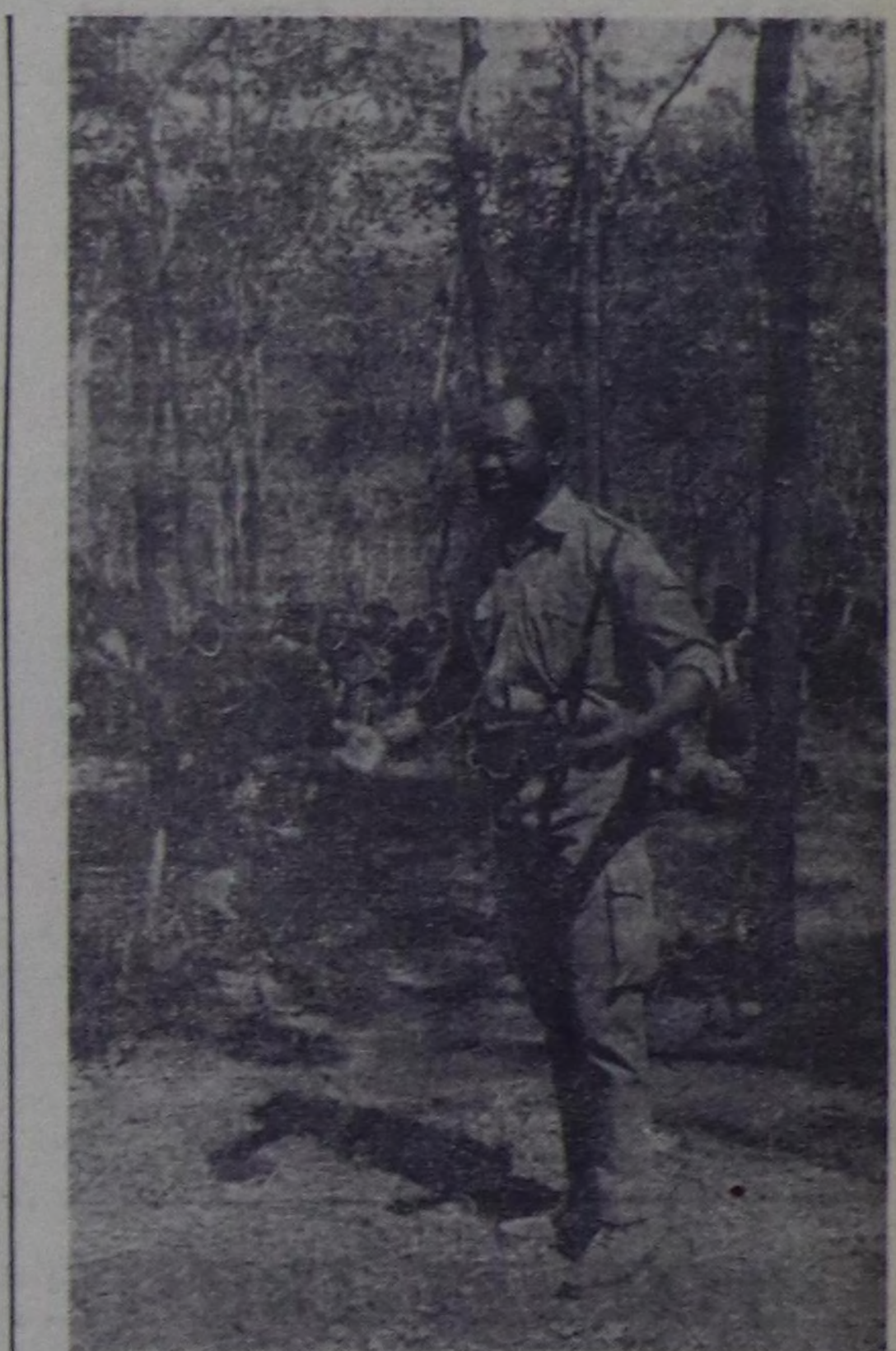
Быжыг найырал

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Улаан-Батор гарнизонуң шер- иг кезектерин төлөөлөчиге- лериниң Совет Армиянын бол- гаш Шериг-Далай Флотуң 54 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хуралы болган. Бай- ырлыг хуралга МАРН ТК- ның Политбюроуңун кеңи- гүлүгө кандидат, МАРН ТК- ның секретары С. Жалаан- Ажаа, МАР-ның камгалаа ми- нистри, армия генералы Б. Дорж, албаннчы өскө-даа кижилери олурушкан.

МАР-ның камгалаа мини- стриниң бирги ораакчызы, Моол улус армиянын кол штабынын начальниг гене- рал-лейтенант Ж. Едөөн иле- тек кылган. Ботуңуң туруп келгенин бүгү үеңиң тур- гуулаа Совет Армия бол- гаш Шериг-Далай Флоту Ок- тибри революциянын улут алаап алышкынынын чүдө камгалап алган эвес, харын социалист системаның буза шартынаа шивээс, тайбың- га ымакындыг бүгү кийи тө- рөгөтөниң идегедиг чөлөң- гөни кылдыр ботун бүгү де- легейин мурунга көргөсөм дегин ол демделгөн.

Делегей империализмниң дегини күштери герман фаши- змин болгаш япон милита- ризмин Совет Армиянын чыл- ча шапканы Европаның бол- гаш Азиянын чалкын чурт- тарында улус-демократтыг ре- волюцияларын чедикшиниң- ге, делегейин социализмге системанын тургустуунынга килең дугалаа деп, Ж. Едөөн меделгөн.

1921 чылда моол улустун революст демиселиниң олу- га, 1939 болгаш 1945 чылдарда нини дайым — япон агрес- сорларга укур кады-дошкун туузушкунуна акы-думна ийн улустуң эң ака оодары- ның ыдыктын халы-биле бы- жылгатылган бистин найы- ралымыс быжыгып турар деп, ол демделгөн.



Моамбиктин улуз Лисабонун колонизаторларын кууданышкыны укур чеди чыл аягы үеңиң дүргүзүндө аар-бөргө демисел чоруп келген. Чуртуң бешке кезеэ патриоттарын контролонун адаалда чуруп турар. Хостат- тылган районнара чаа амдырал тургустууна—чүс-чүс шпаллар ажиттылган, он-он эмнеге черлери болган эчки пунктулары ажилдап турар, таралчынара черип берген.

ЧУРУКТА: партизан отряды дыштанылга үезинде ФРЕ- ЛИМО-нуң (Моамбик хостаарынын фронтунуң) прези- дентин (Мама Мамаа чүве чуталаан туру.

Л. МЕЛЬНИКОВТУҢ ФОТОЗУ. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Р. Никсоннуң Пекинге аян-чоруу

ПЕКИН. (СЭТА). АКШ-тың президентин Р. Никсон Кы- дат Улус Республиканын ча- заанын чалаанын өзүтүр фев- раль 21-де Пекинде челе бер- ген.

Аэропортка ону БУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьер Чжоу Эн-лай, ККП ТК-нын

шериг чөвүлелиниң даргазы- ның ораакчызы Е Цзянь-ин, албаннчы өскө-даа кижилери уткан.

ПЕКИН. (СЭТА). АКШ-тың президентин Р. Никсон Мао Цзэдун-биле ужурашкан. Оларын аразына «шын- гы болгаш ак сеткилде» бе-

седа болган деп, Ак бажыныа парлага айтырларын та- лаа-биле төлөөлөчиги Р. Зиг- лер меделгән.

БУР-нуң Күрчөвүлелиниң премьер Чжоу Эн-лай-биле Р. Никсонун ийги ужура- жышкыны база болган.

«Юманите» солун Р. Никсоннун аян-чоруунга хамаарыштыр

ПЕРИЖ. (СЭТА). АКШ-тын президентиниң Пекинде аян-чорууң кол-ла сорул- гаш «дегейиниң коммунист- тиг шмчөөшкенинде кыдат удуручуларын камгалаа- нын ажилдары, оларын ан- тисоветизмден аялгыт чүдүдү ийн алыры» болуп деп «Юманите» солунуң мурунку чүдүлгө И. Моро бижээн.

Пекин биле Вашингтонд сүлөөлөмгөн херек кы- рында «чалгыс эвөс улаа көс- түр турган» КНО-га—чепсе-

ленишкенин дүжүр дуга- ында совет салгал удура- ланы Азияга — пакстан шериг корум-чүрүмү дет- кезин, Бангладештиң хама- арышпас чоругуна удураалы- ны, Европада Англияны «инити рынокка» кирери дет- кезин оң хөргөңгө бооп ту- рарын И. Моро айткан.

«Амгы үдө кыдат-америк талааларын улам чоюкшыл- ып турарын Индий-Кыдаттын улустарына таарыма чок» деп ол бижээн. Ычанган Пе-

кинниң Вашингтонга мичаар чызаалашкыны Индий-Кы- даттын улустарын нацио- нал-хосталаагы демиселниң эң хоралыг салдары чеди- рип болурун И. Моро база айткан.

АКШ-тын чааза Вьетнам та- лаа-биле Париж чуталаа- дышкынынара ойталап тура- ла, «вьетнамчыла- ны» политиканын уламчылап, ВДР-ни арааталың-биле бөм- балаарын үргүзүлгөшкан, деп «Юманите» бижээн.

Л. ЛОНГОНУН ИНТЕРВЬЮЗУ

РИМ. (СЭТА). Италияның Коммунист партиянын Чигине секретары Л. Лонго чүртта политиктиг бай- дал дугайында интервьюн «Уинта» солун парлаан.

Италияда Христиан-демок- раттыг партиянын төлөөлө- чилеринде тургустууң чал- гыс партияны чазакты тур- гускан. Иччалаа-да барың ууздиг күштерин тилгел- бис деп мактангылары ам-даа

елек деп Л. Лонго демделгөн. Христиан демократтар ботта- рын келерте консерватив- тиг политика чакыраары- биле чөвө тилү тургузарын база күзүрер ийн. Улустуң антифашист чыскаалды болгаш боттарынын экономика- тиг, социалдыг эргелери дээр хөдөлгөниңи оон болду- баан деп Л. Лонго айткан.

Коммунисттерин политиктиг программазы — демократизм

хөгүдөриңиң программазы бо- луп. Коммунисттер улустуң эң калжы киржигеңиң дай- нын аялган, аялжы-хөргөңгө ут- лал баштап кылар дээрин херек кырында көргүзүп ту- ралар.

Чалгыс партияны төлөөлө- чазакты тургузарынче хри- стиян демократтарын чүтү- лү оларын күштүгүң эвөс, а суузынган дугайын хөргөңгө турар деп Л. Лонго демел- гөн.



АКШ-тың чакырыныч бөлүктөрүнүн, Пентагонун Индий-Кыдаттын улустарын- га укур агрессиянын үргүзүлгөн тура- рынга делегейин хөй-инитиң килеңи, аяда удураалышкынын илеретип турар. Чуртун удуручулары Муруу-Чөөн Азаа аг-шерин «ныгар» дугайында чүлчүрушкуннарын кылып тура- ла, деле- гейиниң ол дивескеринде боттарың агаар болгаш далай шериглериниң күчүзүн улам улгатырып турар.

Вашингтон угаан-сарылдыг негеделер- ни тоол көрөшп турар деп чүве оон то- даргай-дыр. Бо чылдың январь айда безин

АКШ-тың укур чүлү ВДР-ниң агаар делгемин 560 натап үрөп, халдаашкын кылган. Олар өрттандир чүдүлери, хи- миктиг чепстерин калбаа-биле ажиллап турар. АКШ-тың хангы империализм оң- биле Индий-Кыдаттын улустарын кыргы- лыдып, аялжы-чөвүлгө таварыштырып турар.

ЧУРУКТА: 1 хар ийн айлыг Куанг Бинь дээр чаш уруг. Ол холунча багытталган болгаш агаардан халдаашкын үезинде оң ада-иэи өлүрткөн.

ВИА—СЭТА-ның фотозу.

